

مروری بر نقش مادران در تربیت نسل منتظر

سید حسن حسینی پور اردکانی^۱

^۱ - دانش پژوه کارشناسی ارشد مهدویت

چکیده

مهدی‌باوری و مهدی‌یاوری دو شاخصه اصلی نسلی است که باید زمینه‌ساز حکومت مهدوی باشد. روشن است که این دو شاخصه جز با تربیت فرزند بر اساس اصول تربیتی اسلام محقق نمی‌شود. یکی از عناصر مهم در تربیت فرزند، مربی است و در سنت اسلامی مادران بهترین مربی در این عرصه قلمداد می‌شوند. در این مقاله سعی شده با روش تحلیلی به مسأله نقش مادر در تربیت نسل منتظر پرداخته شود. با بررسی‌های انجام شده این نتیجه حاصل شد که مادران می‌توانند با برداشتن گام‌هایی مؤثر، نقش بی‌بدیلی در تربیت نسل منتظر داشته باشند.

واژگان کلیدی: تربیت مهدوی - مادر منتظر - انتظار - فرزند منتظر، امام زمان

مقدمه

مهدی‌باوری و مهدی‌یاوری دو شاخصه اصلی نسلی است که باید زمینه‌ساز حکومت مهدوی باشد. این دو شاخصه در شاکله نسلی جدید که با سهمگین‌ترین طوفان‌های بنیان برانداز دین و دین‌داری مواجه می‌باشند، شکل نمی‌گیرد، مگر با تربیت دینی اصولی و همراه بینش و آگاهی که سکاندار این مهم هم مادران و زنان هستند.

نظر به اهمیت و نقش بی‌بدیل حضور دین در زندگی، به نظر می‌رسد مهم‌ترین رسالت زنان منتظر، توجه به تقویت بنیان‌های دین‌داری در فرزندان خود می‌باشد؛ چرا که نسل بدون دین، با اعتقادات سست و بی‌اساس، هرگز نمی‌تواند در آینده، پرچم دار حکومت جهانی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف باشد.

پرداختن به ابعاد گوناگون این مسئله، از عمده‌ترین مباحثی است که اربابان خرد و اندیشه باید با طرح آن در مجامع علمی و مکتوبات فرهنگی نظیر جامعه، به ویژه زنان را متوجه آن کنند.

زنان و منتظرپروری

در طول تاریخ تشیع، یکی از نقش‌های بی‌بدیل زنان، دفاع از ولایت و تلاش برای حفظ این ارزش الهی بوده است، به ویژه در عصر غیبت که تقریباً امکان ایفای نقش مردان برای دفاع از ولایت، به سبب اختناق شدید، کم‌رنگ بوده است، زنان، فعالانه برای حفظ فرهنگ مهدویت در جامعه نقش آفرینی کرده‌اند. بین تمام نقش‌های مختلف زنان در حفظ این ارزش، تربیت نسل ولایی و زنده نگه داشتن محبت اهل بیت علیهم السلام - به ویژه یاد و اندیشه مهدوی - نقشی بسیار مؤثر و غیرقابل انکار بوده است.

زنان، در راستای همان رسالتی ایفای وظیفه می‌کنند که خالق انسان‌ها برای آنان قرار داده است و معمار انقلاب، حضرت امام خمینی رحمه الله علیه آن را به خوبی تبیین کرد و فرمود: «شغل اصلی زن شغل مادری و همسری است و مهم‌ترین کار زن مادری است».

و در جای دیگری فرمودند: «انبیاء آمدند انسان بسازند، شغل مادرها همین است»^۲. هم‌چنین بزرگ بانوی اسلام، حضرت فاطمه زهرا علیها السلام فرمود: «آن گاه که زن، در منزل به امور خانه و تربیت فرزند می‌پردازد، به خدا نزدیک‌تر است»^۳.

مادران منتظر، باید بدانند یکی از مسئولیت‌هایی که از سوی شارع مقدس بر عهده آنها گذاشته شده است، تلاش برای تربیت یک نسل ولایی است؛ همانطور که در روایات متعدد، آمده است که ولایت اهل بیت علیهم السلام از فرایض الهی است و ملاک قبول اعمال و عبادات به شمار آمده است. در زیارت جامعه کبیره آمده است: «به سبب ولایت شما طاعت واجب پذیرفته می‌شود و دوستی واجب برای شما است»^۴. پیامبر صل الله علیه و آله و سلم به سلمان فرمود: «دوستی اهل بیت من، بر هر مرد و زن با ایمان، واجب است»^۵.

پیامبر صل الله علیه و آله و سلم راز و رمز رسیدن به سعادت را تمسک به اهل بیت بیان فرمود: «هر کس

^۲ - جایگاه و نقش زن در نظام‌های مختلف از دیدگاه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری، گردآوری و تنظیم: دفتر پژوهش اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان تهران، ص ۱۴۷ و ۱۴۸.

^۳ - محمد دشتی، فرهنگ سخنان حضرت فاطمه زهراء، ح ۹۱، ص ۱۴۶.

^۴ - «بموالاتکم تقبل الطاعة المفترضة و لكم المودة الواجبة».

^۵ - هادی نجفی، موسوعه احادیث اهل بیت، ج ۱، ص ۲۳۴. «ان مودة اهل بیتی مفروضة واجبة علی کل مؤمن و مؤمنة...».

پس از من، به خاندانم تمسک جوید، از رستگاران خواهد بود.^۶
از این رو آن حضرت، به والدین سفارش کرد: «فرزندان را با محبت من و محبت اهل بیت من تربیت و تأدیب کنید».^۷

مادر منتظر، برای پرورش یک نسل منتظر، باید با ساز و کارهای تربیت نسل ولایی آگاه باشد. بدیهی است که برای تربیت نسل منتظر ساز و کارهایی وجود دارد که در ادامه به آن اشاره می‌شود.

ساز و کارهای تربیت نسل منتظر

در اینجا سعی بر این است که به پاره‌ای از ساز و کارهای تربیت مهدوی در عصر حاضر اشاره شود. پیش از بیان گام‌هایی که مادران باید بردارند تا توفیق تربیت نسل منتظر را بیابند، شایسته است در زمینه تربیت فرزند منتظر به چند نکته زیر توجه شود.

۱. توجه به آموزه‌های دینی

یکی از عوامل مهم عدم توفیق ما در دین‌داری و پرورش نسل دین‌دار، عدم توجه به آموزه‌های دینی و آدابی است که در شرع مقدس برای پرورش یک نسل دین‌دار آمده است. برخلاف این که از مکتبی غنی برخوردار هستیم که برای تمام مراحل زندگی ما دستورالعمل‌های ریز و جزئی دارد، متأسفانه غالب ما مسلمانان یا از آنها آگاهی نداریم یا اگر آگاهی داشته باشیم، برای عمل به آنها اهمیتی نداریم؛ از این رو به هر صورت که خود دوست داریم، همسر برمی‌گزینیم و تمام مراحل مختلف فرزند داری را پشت سر می‌گذاریم. با این وجود انتظار داریم نسلی ولایی، مؤمن و صالح داشته باشیم.

۲. زمان آغاز تربیت فرزند

نکته دیگر، توجه به سن آغاز تربیت نسل ولایی است. از دیدگاه دانش تعلیم و تربیت، آموزش مفاهیم ارزشی و اخلاقی، مانند ولایت و حب ولی خدا، باید در زمانی صورت گیرد که قوای ادراکی و شناختی برای دریافت این مطالب آماده باشد. هنجار تمسک به ولی خدا را باید هنگامی به مربی منتقل ساخت که توانایی التزام به آن را دارا باشد، ولی درباره مربی، نکته‌ای مورد توجه قرار گرفته و آن این است که او وظیفه دارد زمینه‌های مناسب را برای ارتباط با ولی خدا فراهم آورد؛ بنابراین، مربی باید تمهیداتی را که به

^۶ - خزاز قمی، کفایه الاثر، ص ۲۳. «من تمسک بعترتی من بعدی کان من الفائزین».

^۷ - «ادبوا أولادکم علی ثلاث خصال: حب نبیکم و حب اهل بیته و قرائه القرآن» (خلاصه عیقات الانوار، ج ۴، ص ۲۵۵).

کسب مهارت‌های لازم برای ارتباط با ولی خدا لازم است، پیش از رسیدن به مرحله ادراک و التزام، فراهم نماید؛ از این رو برخی از گام‌هایی که برمی‌شماریم، جنبهٔ زمینه سازی دارد.

گام‌هایی برای تربیت فرزند منتظر

تربیت فرزند منتظر مستلزم پیمودن گام‌های اساسی در زندگی و آن هم از آغاز زندگی مشترک است. روشن است که هر چه این گام‌ها محکم‌تر برداشته شود فرزند به گونه بهتری تربیت خواهد شد. در ادامه به برخی از این گام‌ها اشاره شده است.

گام اول: انتخاب همسر ولایی

براساس آموزه‌های تربیتی دین اسلام، پدر، از ارکان اساسی تربیت مهدی باور می‌باشد. در فرهنگ قرآنی و طبق آیه (قوا أنفسکم و أهلیکم ناراً...) ^۸ پدر متولی و مسئول اصلی تربیت فرزندان می‌باشد؛ از این رو می‌بینیم آن گاه که پیامبر صل الله علیه و آله و سلم می‌خواهد وضعیت اسف بار تربیت دوره آخرالزمان را مطرح کند، می‌فرماید: «وای بر فرزندان آخرالزمان که پدران هیچ اقدام مؤثری برای آموزش واجبات دینی به آنها انجام نمی‌دهند» ^۹

با توجه به تأثیر پدر در تربیت فرزند، مادرانی که طالب تربیت یک نسل مهدی باور هستند، باید هنگام انتخاب همسر، به این مسئولیت تربیتی توجه داشته باشند و فردی را برگزینند که ولایت‌مدار و از خانواده ای اصیل باشد که عشق و محبت به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در او نهادینه شده باشد؛ زیرا پدری که خود برخوردار از عشق و محبت به امام زمانش نباشد، نمی‌تواند در ایفای رسالت تربیت نسل مهدی باور توفیقی داشته باشد از سوی دیگر، تقید پدر در رعایت حلال و حرام الهی - به ویژه تقید به تهیه روزی حلال برای خانواده - در دین‌دار کردن فرزندان و تربیت نسل ولایی، فوق العاده مؤثر است. بدین سبب، اولین گام برای تربیت نسل ولایی، انتخاب همسری ولایت‌مدار است که در آینده بتواند پدری موفق در تربیت نسل ولایی باشد.

گام دوم: توجه به آموزه‌های دینی هنگام انعقاد نطفه

زندگی یک موجود جاندار از لحظه لقاح آغاز می‌شود. از همین لحظه است که مرد و زن، عنوان پدر و مادر

^۸ - تحریم: ۶.

^۹ - «ویل لاولاد آخرالزمان من آبائهم...» (خلاصه عباقات الانوار، ج ۲، ص ۲۵۵).

یافته و ایفای نقش حساس و جدیدی را بر عهده می‌گیرند
براساس آموزه‌های دینی، یکی از مراحل که می‌تواند در تکون شخصیت دینی و ولایی فرزندان مؤثر باشد،
مرحله انعقاد نطفه است؛ از این رو در شرع دستورهای زیادی برای این مرحله صادر شده است که توجه
به آنها می‌تواند گامی مؤثر برای تربیت نسل ولایی باشد.
انتخاب زمان و شرایط روحی و روانی مناسب و توجه به خدا هنگام انعقاد نطفه، از دستوراتی است که وارد
شده است؛ از این رو جا دارد پدران و مادران، در این باره مطالعه و بررسی کنند و با توجه به این آموزه‌های
دینی، به انعقاد نطفه فرزند خود اقدام نمایند.
روایاتی که تأکید می‌کند هنگام خستگی زیاد یا در ساعات اولیه شب و با شکم پر، آمیزش انجام نگیرد.^{۱۰}
هم‌چنین ذکر مکروهات و مستحبات زیادی که در روایات برای آمیزش وارد شده است، همه دلالت بر
اهمیت و نقش این لحظه در حیات مادی و معنوی فرد دارد.^{۱۱}

گام سوم: رعایت‌های دوران بارداری

یکی دیگر از مقاطع و مراحل تأثیرگذار در تربیت نسل مهدی باور، دوران بارداری مادر است.
همه حالات و رفتار و حتی خطورات فکری مادر در فرزند، تأثیرگذار است. مادری که خود علقه عاطفی و
فکری با مولای خود امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف داشته و این علقه، نمود عملی در زندگی او
دارد، قطعاً این عاطفه را به فرزند هم منتقل خواهد کرد.
تجربه نشان می‌دهد خواندن دعا‌هایی که تقویت کننده ارتباط با امامان معصوم علیهم السلام است، می‌تواند
در تربیت نسل مهدی باور مؤثر باشد. اگر در آموزه‌های دینی، بر خواندن دعاها و زیاراتی چون زیارت
جامعه کبیره، زیارت عاشورا، دعای عهد و دعای فرج تأکید شده است، بدین سبب است که ارتباط مستدام
مادر با این مضامین، به طور مستقیم در جنین تأثیرگذار است و نسلی عاشق ولایت را می‌پروراند.^{۱۲}
روانشناسان بر این باورند که حالات روانی و هیجانی و حتی فعالیت‌های جسمانی مادر در شخصیت
کودک تأثیر دارد. تراوش هورمون‌هایی که در شرایط فشارهای هیجانی یا روانی صورت می‌گیرد، از طریق

^{۱۰} - تفسیر صافی، ج ۲، چاپ تهران، ص ۲۰.

^{۱۱} - رجوع کنید به تهذیب الاحکام، ج ۷، ص ۴۰۷؛ بحار الانوار، ج ۷۶، ص ۳۲۷؛ وسایل الشیعه، کتاب النکاح، ج ۷، باب ۱۰۵ و کافی، ج ۵، ص ۵۰۰.

^{۱۲} - دکتر حسن احدی، روان‌شناسی رشد (مفاهیم بنیادی در روان‌شناسی کودک)، تهران، ۱۳۷۰.

جفت، بر جنین تأثیر می‌گذارد.^{۱۳}

ذکر و یاد حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف توسط مادر باردار و نیز انجام عباراتی در این باره می‌تواند در تربیت نسل منتظر مؤثر باشد. علاوه بر آنچه ذکر شد، ارتزاق مادر از لقمه حلال در طول بارداری از مسائل مؤثر در تربیت نسل دین‌دار و ولایی است.

گام چهارم: تحنیک

آنچه از مضامین روایی فهمیده می‌شود، این است که برخی مسائل ممکن است در نظر ما کوچک باشد؛ ولی اثرات بزرگی در سرنوشت و شاکله دینی انسان داشته باشد؛ از جمله این مسائل که در دین، مورد تأکید قرار گرفته، مسئله تحنیک یا باز کردن کام نوزاد هنگام تولد است. این که کام نوزاد با چه چیز باز شود، در علایق و گرایش‌های او در بزرگی تأثیرگذار است.

در روایات متعددی، برای باز کردن کام فرزند آدابی بیان شده است که از اهمیت این مسئله حکایت دارد. امام صادق علیه السلام به سلیمان بن هارون بجلی فرمود: گمان نمی‌کنم کسی با آب فرات برداشته شود مگر آن که ما اهل بیت را دوست بدارد.^{۱۴}

گام پنجم: دوران شیردهی

مادرانی که توفیق دارند از شیرری که محصول لقمه حلال است به فرزند خود بنوشانند، هم‌چنین مادرانی که با وضو به فرزند خود شیر می‌دهند و با ذکر و یاد خدا سینه بر دهان فرزند قرار می‌دهند، قطعاً در تربیت نسل مهدی‌باور و مهدی‌یاور توفیق بیشتری خواهند داشت.

تأثیر شیر مادر در پرورش شخصیت معنوی فرزندان، امری مسلم و غیرقابل انکار است. حکایات زیبایی که از زندگی برخی علمای بزرگ و مفاخر دینی ما ذکر شده، به خوبی بیان‌گر نقش شیر مادر در شکل‌گیری شخصیت معنوی فرزندان است. مادر شیخ انصاری که فرزندش، از مفاخر بزرگ عالم تشیع است وی می‌گوید: «من دربارهٔ پسر، توقع بیشتری داشتم؛ زیرا در دو سالی که او را شیر دادم، هیچ وقت بدون وضو نبودم. حتی در نیمه شب بلند زمستان، یخ حوض را می‌شکستم و وضو می‌گرفتم، سپس بچه‌ام را شیر می‌دادم».

^{۱۳} - سیما مخبر، ریحانه بهشتی، با همکاری جمعی از خواهران حوزه علمیه، نورالزهراء، چاپ پنجم، ۱۳۸۳.

^{۱۴} - «ما اظن احداً یحکن بماء الفرات الا احبنا اهل البيت» (تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۳۹).

دادم. هیچ گاه بدون بسم الله سینه بر دهان فرزندم نگذاشتم».^{۱۵}

مادری که شیر او آمیخته با ذکر و یاد حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف است و در طول شیردهی، ذکر و یاد امام زمان خود را بر دل و زبان دارد، قطعاً عشق و علاقه اش به فرزند، منتقل می‌شود، چرا که تحقیقات روان‌شناسان حاکی از این مسئله است که کلیه عواطف، علقه‌ها و دل‌بستگی‌های مادر؛ هنگام شیر دادن به فرزند هم منتقل می‌گردد.

گام ششم: القای محبت امام زمان (عج) در دوران کودکی

در نظام تربیتی اسلام، این نکته مورد تأکید قرار گرفته است که دوران کودکی، دوران شکل‌گیری شخصیت دینی، عاطفی، عقلی و... کودک است. روایات در این زمینه دلالت دارند که در دوران کودکی (هفت سال اول) عنایت خاصی بر مؤانست کودک با مقوله‌های مذهبی و اخلاقی است.

نظر به محدودیت قدرت درک و فهم کودک از ارزش‌های اخلاقی و به لحاظ رشد نیافتگی او از لحاظ اجتماعی، بیشترین تلاش مربیان در این مرحله، باید در جهت ایجاد رغبت، علاقه و انس در کودک به ارزش‌ها و مفاهیم اخلاقی - از جمله ارتباط با ولی خدا - باشد^{۱۶}؛ از این رو کلیه رفتار پدر و مادر - به ویژه مادر که در این دوره، بیشترین ارتباط را با فرزند دارد - در شکل‌گیری شاکله شخصیتی فرزند مؤثر است. به تعبیر متخصصان تعلیم و تربیت، کودک، بسان یک دوربین فیلم‌برداری بسیار دقیق، مشغول فیلمبرداری هوش‌مندانه از رفتار مادر است و بدون این که درصدد آموزش مفاهیم به فرزند خود باشد، با رفتار و کردار خود، در حال آموزش غیررسمی به فرزند خود است.

مادر، باید فرصت طلایی شکل‌گیری شخصیت فرزند را غنیمت شمرده و پایه‌ها و بنیان‌های اعتقادی فرزندش را با ارائه رفتارهای برگرفته از مبانی دینی و اخلاقی، تقویت نماید. او، اگر بنا دارد فرزندش مهدی باور تربیت کند، باید بداند هر چه محبت و دل‌باختگی و ارتباط قلبی خود او با آن حضرت بیشتر باشد و این علقه، در رفتار وی که فرزند، شاهد آن است، نمود عینی داشته باشد، به همان میزان می‌تواند این محبت را بدون آموزش رسمی به فرزند خود انتقال دهد. وقتی فرزند، عشق سرشار مادر به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف را مشاهده می‌کند وقتی مادر، فضای خانه را به یاد و ذکر حضرت عطرآگین می‌کند، این فضای آکنده از عشق و محبت، در ساختن شخصیتی محب و عاشق امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف مؤثر خواهد بود. مادر می‌تواند با رفتار سرشار از عشق و محبت به امام زمان، ایجاد این محبت را از مراحل بسیط و عاطفی در کودک خود شروع کند و زمینه روحی و آمادگی قلبی ارتباط با امام زمان عجل

^{۱۵} - ریحانه بهشتی، ص ۱۷۷.

^{۱۶} - محمد رضا شرفی، مراحل رشد و تحول انسان، سوم، ص ۲۰۵.

الله تعالی فرجه الشریف را در دوره کودکی برای فرزند خود فراهم نماید.

گام هفتم: تعمیق محبت امام زمان (عج) در دوران نوجوانی

در نظام تربیتی اسلام، دوران نوجوانی، دوران اطاعت است. در این دوره، باید آموزه‌های دینی، به صورت آموزه‌ای از احساس و عقل به فرزندان ارائه شود؛ زیرا در این دوره، فرزندان، نه احساس و عواطف محض هستند و نه برخوردار از قدرت عقلانی کامل؛ از این رو متولیان تربیت باید هنرمندانه با آمیختن عقل و احساس و گره زدن اندیشه و عاطفه و محبت، در پی تعمیق محبت نوجوانان به امام زمان‌شان باشند. اگر پدران و مادران توفیق یابند که در این دوره، عشق همراه با معرفت را در فرزندان خود ایجاد کنند، تا حدود زیادی توانسته‌اند به رسالت خود در تربیت نسل ولایی عمل نمایند.

یکی از راهکارهای مؤثر برای ایجاد عشق و محبت به ولی خدا در نوجوانان، استفاده از صناعات ادبی، مانند مجاز، تشبیه و استعاره و آرایه‌های ادبی است؛ چرا که تأثیر کلام ادبی، موزون و فصیح در نوجوان، بسیار زیاد است.

به ویژه تأثیر عنصر خیال انگیزی ادبی در نوجوان، تأثیر بسیار شگفت و مرموزی دارد. خیال انگیزی، سبب تحریک عاطفه و احساس نوجوان است و موجب افزایش درجه اثرپذیری در او می‌شود. پاسکال می‌گوید: «اعتقاد اکثر مردم، تحت تأثیر عاطفه است، نه دلیل و برهان»^{۱۷}. می‌توان این نکته را به سخن پاسکال افزود که حتی عقایدی که انسان براساس دلیل و برهان می‌پذیرد، در صورتی از نفوذ و ثبات در روحیه‌اش برخوردار خواهد شد که با عاطفه و احساس او آمیخته شود.

طبق نامه ۳۱ نهج البلاغه که منشور تربیتی دین است، آن گاه که مولای متقیان قصد دارد فرزند خود، امام حسن مجتبی علیه السلام را - که در سنین نوجوانی بود^{۱۸} - مورد خطاب قرار داده و سفارشات خویش را به فرزندش برساند، به زیبایی از صناعات ادبی اعم از مجاز، تشبیه، استعاره و کنایه استفاده می‌کند، تا با بهره گیری از فصاحت و بلاغت، حکمت‌های ژرف و معارف ناب را در قالب‌های بیانی خیال انگیز، به فرزندش القاء نماید.

به هر حال، از بهترین وسیله‌ها برای بیدارسازی عواطف نوجوان و تحریک عشق و علاقه او به ولی خدا و

^{۱۷} - غلامحسین رضائزاد، اصول علم بلاغت، ص ۱۲۸.

^{۱۸} - حضرت در همین نامه می‌فرمایند: «پیش از آنکه دگرگونی‌های دنیا به تو هجوم آورند و پذیرش و اطاعت مشکل شود، (در دوره نوجوانی برای تو این نامه را نوشتم)، زیرا قلب نوجوان چونان زمین کاشته نشده، آماده پذیرش هر بذری است که در آن پاشیده شود».

امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف استفاده از فنون فصاحت و بلاغت و صناعات ادبی است؛ ادبیاتی که در این دوره بسیار مورد توجه نوجوان است و ضمیر و باطن او را تحت تأثیر قرار می‌دهد گفتارهای تربیتی آراسته به آرایه‌های ادبی و زیور فصاحت و بلاغت، غوغایی در درون نوجوان برپا می‌کند که هیچ ابزاری به این اندازه، برای بیدارسازی فطرت پاک نوجوان مؤثر نمی‌باشد.

نکته آخر این که حب اهل بیت علیه السلام زمانی عمق می‌یابد که همراه معرفت باشد. امام صادق علیه السلام فرمود: «محبت، فرع معرفت است»^{۱۹}.

گام هشتم: ترویج محبت امام زمان (عج) در دوران جوانی

دوره جوانی در نظام تربیتی اسلام، دوره وزارت و همراهی است. اگر پدر و مادر و متولیان تربیتی توفیق یافته باشند تمام گام‌های مذکور را با موفقیت طی کنند، جوان آنان، در این دوره به بالاترین مرحله تکامل اخلاقی می‌رسد که مرحله اخلاق مستقل و خود پیرو می‌باشد. در این مرحله تکامل، قوانین حاکم بر رفتار اخلاقی از درون فرد سرچشمه می‌گیرد؛ در حالی که در مراحل کودکی و نوجوانی، جامعه بیرونی غالب است و متربی، بیشتر، از بیرون دستور می‌گیرد. در مرحله اخلاق مستقل و خود پیرو، جهت دهنده، وجدان و درون فرد است.^{۲۰}

جوانی که تحت تربیت اصول صحیح قرار گرفته است، به مرحله‌ای می‌رسد که به صورت خودجوش و با الهام درونی، به دنبال ولی خدا حرکت می‌کند؛ زیرا وجود صفات پسندیده، مانند مهربانی با ضعیفان و هم چنین دانش در دین و اصالت شخصیت و قدرت معنوی ... جاذبه و کششی درونی به سوی انسان کامل در او ایجاد می‌کند^{۲۱}. عقربه وجود او به سمت انسان کامل به صورت درونی حرکت می‌کند و نه تنها خود جذب وجود امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف می‌گردد و تمام وجود او سرشار از عشق و محبت، همراه با معرفت به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف خود می‌باشد، می‌تواند ترویج دهنده فرهنگ مهدویت بین هم سالان خود باشد و خود، به سربازی فداکار و پیاده نظامی آماده برای دفاع از ارزش‌های مهدوی تبدیل شود.

^{۱۹} - مصباح الشریعہ، ص ۱۱۹، مؤسسه علوی، بیروت، اول، ۱۴۰۰ق: «الحب فرع المعرفة».

^{۲۰} - رک: پرورش اخلاقی (Moral Education) تألیف ترمن.ج.بال (Norman J. Bull)

^{۲۱} - محمد سعید مبیض، اخلاق المسلم و کیف تربی ابناءنا علیها، سوریه، مکتبه الغزالی، ۱۹۹۱م.

امام صادق علیه السلام فرمود: «جوانان را دریابید که آنان، به سوی هر خیری شتابان ترند.»^{۲۲}

هیچ چیزی به اندازه وجود مبارک امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف و برپایی حکومت جهانی آن حضرت برای جوان پاک طینت جاذبه ندارد؛ زیرا تحقق تمام آرمان‌ها و آرزوهای بلند خود را در پناه برپایی حکومت جهانی حضرت می‌بیند؛ از این رو اگر صحیح تربیت شده باشد، به یک جریان قدرت‌مند برای زمینه سازی حکومت حضرت تبدیل می‌شود.

لازم به ذکر است جهت دهی این سرمایه‌ها و استفاده از این نیروی شگفت، کاری بسیار حساس و مشکل است. مربی باید با شناخت و ایمان و با هم‌فکری و هم‌گامی با جوانان و با ادبیاتی جوان پسند و صبر بسیار... و نیز با حفظ جنبه الگویی خود، به رسالت خطیر خود عمل کند. او باید به دستورهای رسول خدا صل الله علیه و آله و سلم درباره جوانان توجه داشته باشد؛ آن جا که فرمود: «به همه شما توصیه می‌کنم با جوانان، با نیکی و نیکوکاری رفتار کنید، شخصیت آنان را محترم بدانید.»^{۲۳}

نتیجه‌گیری

پیچیدگی تربیت در عصر حاضر و همچنین تلاش بی‌وقفه مهاجمان فرهنگی برای تخریب فرهنگ مهدوی و جلوگیری از اشاعه این فرهنگ، بیش از گذشته اهتمام جدی مادران و آشنایی با ساز و کار مهدوی را می‌طلبد. بهره‌گیری از آداب و دستورات دین بهترین روش برای تربیت فرزند منتظر است؛ به گونه‌ای که بدون آن نمی‌توان در تربیت نسل ولایی که یکی از بهترین رسالت‌های یک مادر منتظر است، موفق بود.

^{۲۲} - «علیکم بالاحداث فأنهم اسرع الی کل خیر» کافی، ج ۸، ص ۹۳.

^{۲۳} - محمد محمدی ری‌شهری، حکمت نامه جوان، ص ۵۲، دارالحدیث، ۱۳۸۴ ش.

منابع

قرآن کریم

ابن بابویه، محمد بن علی، عیون اخبارالرضا، ج ۲، نشرجهان، تهران ۱۳۷۸ق.

احدی، حسن، روان‌شناسی رشد (مفاهیم بنیادی در روان‌شناسی کودک)، بنیاد، تهران، ۱۳۷۰.

آیتی، عبدالحمید، الصحیفه السجادیه، سروش، تهران ۱۳۷۵.

بال، ترمن.ج.، پرورش اخلاقی (*Moral Education*) تألیف (*Norman J. Bull*)

جایگاه و نقش زن در نظام‌های مختلف از دیدگاه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری، گردآوری و تنظیم: دفتر پژوهش اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان تهران.

حسینی میلانی، علی، خلاصه عبقات الانوار، موسسه بعثت، ۱۴۰۵ق.

خزازه قمی، علی بن محمد، کفایه الاثر، انتشارات بیدار، ۱۴۰۱ق.

خوانساری، آقاجمال الدین، شرح برغرالحکم، ج ۷، دانشگاه تهران، تهران ۱۳۶۶ش.

دشتی، محمد، فرهنگ سخنان حضرت فاطمه زهراء، موسسه تحقیقاتی امیرالمومنین، قم ۱۳۷۲.

رضانژاد، غلامحسین، اصول علم بلاغت، الزهراء، تهران ۱۳۶۷.

شرفی، محمد رضا، مراحل رشد و تحول انسان، وزارت ارشاد اسلامی، تهران ۱۳۶۴.

شیخ کلینی، الکافی، اسلامیه، تهران ۱۳۶۲.

طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، موسسه تحقیقات و نشر معارف اهل البيت (ع).

فتحعلی خانی، محمد، آموزه‌های بنیادین علم اخلاق، ج ۱، قم، ۱۳۷۸ش.

فیض کاشانی، ملامحسن، تفسیرالصادی، انتشارات الصدر، تهران ۱۴۱۵ق.

مبيض، محمد سعيد، اخلاق المسلم و كيف تربي ابناءنا عليها، سوريه، مكتبه الغزالي، ١٩٩١م.

مجلسي، محمد باقر، بحار الأنوار، ج ٦٩ و ٧٦، بيروت، دار احياء التراث العربي، ١٤٠٣ق.

منبر، سيما، ریحانه بهشتی، با همکاری جمعی از خواهران حوزه علمیه، نورالزهراء، چاپ پنجم، ١٣٨٣.

مصباح الشریعہ، بیروت، مؤسسہ علوی، اول، ١٤٠٠ق:

نجفی، هادی، موسوعه احادیث اهل بیت، بیروت دار احیاء التراث العربی، ١٢ ج، ١٤٢٣ ق.

سید علی حسینی